

29/9/11,

Μεταψυχολογικό Σεμινάριο

‘Ελληνικό Ινστιτούτο Κλασικής Ψυχανάλυσης’

‘Fausse Reconnaissance in Psycho-Analytic Treatment’, 1914, Τόμος XIII

Η διαρκής μίξη θεωρίας και κλινικής πρακτικής είναι πλέον πασιφανής στα κείμενα του Freud. Μετά από όλα αυτά αυτά τα χρόνια έντονης παρατήρησης και περιγραφής όπως θα επισημάνει και ο ίδιος πολύ αργότερα, έρχεται τώρα να αρχίσει να συνθέτει τεχνικά, θεωρητικά και κλινικά ζητήματα σε ένα ενιαίο σύνολο. Έτσι θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι το έτος 1914 είναι άκρως σημαντικό επειδή μετά απ’ αυτό ο Freud μιλάει πολύ περισσότερο μεταψυχολογικά χωρίς κανένα δισταγμό στο να επικεντρώνεται σ’ αυτό. Και επίσης χωρίς να χρειάζεται καν να το τονίζει όλη την ώρα! Γι’ αυτόν πράγματι ήδη από την εποχή του «Σχεδίου» του ήταν η σωστή πορεία που θα έπαιρνε η ψυχανάλυση αν και τότε δεν γνώριζε ακόμη ούτε πως θα το επιτύγχανε ούτε τι προσπάθεια θα χρειαζόταν αλλά ούτε και μέχρι που θα μπορούσε να το φτάσει.

Στο παρόν κείμενο ο Freud ξεκινάει για άλλη μία φορά με την απλή παρατήρηση ότι, δηλαδή, οι ασθενείς πολύ συχνά λένε την γνωστή φράση ‘Σας το έχω πει αυτό άλλη φορά’ έστω κι’ αν τίποτα δεν έχει πραγματικά λεχθεί επί του προκειμένου (π.χ ένα συμβάν στον εργασιακό χώρο προ δεκαετίας ή, κάτι πρόσφατο που φαινομενικά μπορεί να είναι ασήμαντο). Το γεγονός ότι ο ασθενής λέει κάτι τέτοιο χωρίς καν να ρωτηθεί αποδεικνύει την διττή φύση της ως άνω πρότασής του: το «κάτι» του ασθενούς υπάρχει σε δύο επίπεδα. Συνεπώς υπάρχει ένα ασυνείδητο κομμάτι το οποίου ‘προτίθεται’ να εκφραστεί αν και εφόσον του δινόταν το κατάλληλο περιβάλλον από πλευράς ενδοψυχικών αμυνών. Υπ’ αυτή την έννοια το θέμα είναι αμιγώς μεταβιβαστικό. Διότι στο βαθμό που ο ασθενής θέλει δεδηλωμένα να πει κάτι και το παρακάμπτει ευσχήμως προχωρώντας σε κάτι άλλο δήθεν σημαντικότερο αυτό σημαίνει ότι ο αναλυτής οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για απελευθέρωση του προσυνειδητού του ασθενούς εκ της πλεοναζούσης ενέργειας που αναπόφευκτα θα βασανίσει την συνείδηση ή, εν πάσει περιπτώσει, θα βάλει τους εγωτικούς μηχανισμούς αμύνης σε δεσμευτικές διαδικασίες των ελευθέρων συνειρμών του ασθενή και συνεπώς σε επιβάρυνση της ανάλυσης. Στα παραδείγματα που παραθέτει ο Freud τα ανωτέρω καθίστανται σαφή.

Όμως στο συγκεκριμένο του κείμενο ο Freud πηγαίνει τουλάχιστον ένα βήμα παραπέρα. Συνδέει την ως άνω συνήθη αμυντική έκφραση του ασθενή με την γνωστή ορολογία της νευρολογίας/βιολογίας περί του περίφημου ‘déjà vu’ κτλ. Πρόκειται και πάλι για καταστάσεις που υποδηλώνουν την διττή ανθρώπινη φύση σε κάθε επίπεδο πέραν του ψυχολογικού. Παραδείγματος χάριν, όπως ελέχθη, κάτι υπάρχει σε ψυχολογικό επίπεδο από παλιά που ξεπετάγεται αυθορμήτως μέσω του προσυνειδητού προς την κατεύθυνση της συνείδησης επ’ ευκαιρία ενός παρόντος (τυχαίου) ερεθίσματος. Αυτό φέρνει στην επιφάνεια μια ανεπιθύμητη μεν αλλά αναπόφευκτη ανάμνηση. Αλλά παρομοίως κάτι μπορεί να υπάρχει (π.χ μία ακατέργαστη οπτική εικόνα) εντός του νευρικού κυττάρου από παλιά που ξεπετάγεται εντός του τωρινού – άκρως δομημένου - οπτικού πεδίου αυθορμήτως μέσω της επιληπτικής διευκόλυνσης ενός χαμηλού νευρικού ουδού και φαίνεται σαν ανάμνηση αν και ποτέ δεν είχε υπάρξει στη μνήμη.

Το παράδοξο φαινόμενο της ύπαρξης του «κάτι» άνευ εμφανούς ύπαρξης δεν συνιστά απλώς και μόνον απόδειξη της ύπαρξης του ασυνειδήτου, ούτε η θεραπευτική του χρησιμότητα που μας επισημαίνει ο Freud στη παρούσα του εργασία είναι το παν. Εδώ είμαστε αντιμέτωποι για άλλη μια φορά με την αρχή της ψυχανάλυσης και την αναζήτηση από τον Freud της σημασίας της

λειτουργίας της ηδονής και του σημείου μηδέν, δηλαδή, την αρχή της ψυχανάλυσης. Το γεγονός ότι ο ασθενής πιστεύει σθεναρά τη φράση του 'Σας το έχω πει αυτό άλλη φορά', υποδηλώνει την εμπλοκή του σε μία «βιολογικά» νοσηρή (π.χ «επιληπτική») αίσθηση του εαυτού του που ψυχολογικά εκφράζει την επιθυμία της μη-ανάλυσης, δηλαδή, του θανάτου. Διότι κανένα ψυχολογικό γεγονός δεν στερείται ενός «βιολογικού» προτύπου. Πράγματι, η πιθανότητα συμφωνίας αναλυτή και ασθενή ότι το «κάτι» έχει όντως λεχθεί αν και ουδέποτε ελέχθη, δηλαδή, η παραδοχή της προσέγγισης του σημείου μηδέν χωρίς ψυχαναλυτικό αντίκρισμα προδικάζει μία ψεύτικη κατάσταση ευχαρίστησης και συνεπώς ορθώς ο Freud ασχολείται με ένα τέτοιο ζήτημα που έχει σημαντικές μεταβιβαστικές και αντιμεταβιβαστικές προεκτάσεις για κάθε ανάλυση.